

Israelitiska OECONOMIENS Historia,

Med Philosophiska Facultetens bifall,

Under

S. S. Theol. Doct. Oeconomiae Professorens, Ledamotens af
Kongl. Maj:ts Wasa Orden, Kongl. Wetenskaps Akademien,
Upsala Societeten och Kongl. Swenska Patriotiska
Sällskapet,

Herr PEHR KALMS

Inseende/

Kärleksigen afskildrad

af

JOHAN HENRIC ESTLANDER.

Philosophiæ Candid. Österbotn.

3 Åbo Acad. Öfve Låro, Sal den 19 Junii 1778. / 1111

ÅBO, Tryckt hos Kongl. Acad. Boktr. J. C. Frenckell.

§. I.

Iti hwar och en wetenskap är dess Historia likasom en afteining af hela werenskapen, uti hwilken man på en gång, och uti et ögnafast, kan se ej allenast werenskapens hela fält, utan ock dess sårskilda skaplynnen uti sårskilda tidewar. Uti Naturen, så rit hon ock är på behageligheter, dem hon öfverst i en sammanbunden Rädja framwisar, får man dock aldrig fatt upå någon synepunkt, dådan man på en gång, och likasom på en tafla, kunde åskåda winterens köld och is, wårens grönska, sommarens blommor och höstens fruckter, samt berragta huru det ena blifwit likasom framföddt af det andra. Men uti Historien af en wetenskap, kan man likasom på en gång ställa för sin inbildning, huru det iskrusna barbariets köld och rimfräst, på det ena stället, beäcker hela marken, huru det på et annat därinwid, så smånigom och smånigom uptrinar, och åter litet fram bätire huruledes glesfa ständer af sanning och wisdom här och där framwisa sig på wetenskapens fält; och ännu längre fram, ser man redan helt fäster stradt med blomstrens prägt, och uplifwadt af deras wällucktande andor, samet uppfyllt af de frugter, dem sanning och dygd utbreda öfwer människoslägter.

Wetens.

Wetenskaps historien liknar således Orangerierna, desse Rånstens mästestycken, där man på en gång kan åskåda alla års tider, och sköda deras frugter.

Jag b höfirer då icke mer bewisa, at wetenskaps historien är b hogelig och angenäm; jag skal blott säga, at hon tillika är ganska nyttig. Ty hwad kan wara gagneligare för en wetenskaps idkare, än at se, huru den wetenskap han isynerhet älskar först upgwiicknat, warit i sin början tlen och waktande, huru den tillwuxit, huru den munnit stadga och mognad, och huru den åter likasom sörgåes, eller åtminstone förfallit i en dwala, dådan den ånyo upstigit, för at åter gå sin förra freis. Man ser af Wetenskaps historien, hwi ka medel warit de kräftigaste, til at befordra Världens tillwäxt, hwilka åter b dragit at förswaga, grumla och wanfrågda henne; hwilka ordsaker hinrat stora Wån at med sine ljus och efterdömmen gagna menniffligheten; och man kan sedan af alt detta, til warning, underrättelse och efterfögd, draga många gagnande slutsatser.

Desi och flere förmåner, dem Wetenskapernas historia tillkyndar deras idkare, har gjort, at hwar och en af de wetenskapen, som hos oss äro i något stor, äfwen har sin Historia särskildt utarbe ad. Men ehuru Oeconomien är en af de äldsta wetenskaper så finner man dock söga någorstädes en fullständig afhandling af dess Historia, i alla tider; hwilket är en så mycket större öfskuad, som at det är bekant, at många gamle folkslag gått längre i wisadelar af denna wetenskap, än hwarit man i våra tider kunnit. Oeconomien Historia borde då wara i denna del, för öf en handledare, som skulle wi a öf sättet och midlen, genom hwilka förwerlden warit mäktig at i äfkilligt öfwerträffa öf, och genom hwilka wi åter stola kunna först likna, och sedan öfwerträffa den samma.

Men det är, såsom sådes, at beklaga, at Oeconomien, såsom hon ännu är nog oupbruktad och wanbåfsad i andre

Selar, så saknar hon och ännu en fullständig och pragmatisk Historie, öfver de öden hon hos hvarje folkslag undergått, och de framsteg hon hvarjestådes gjort, och i hvarje Tidvarf.

Det kan då icke vara Dig Benägne Läsare oögenomt, at jag företagit mig et litet stycke af Oeconomimens Historie, då jag nu i det ofersökande skal göra några örmådsningar rörande til uplysning i Historien om Judiska folkets Oeconomie i gamla Testamentet. Mina ömögne insigter och min korta tid wälla, at jag icke kan med den stycke och fullständighet, som wönderbör, utreda et ämne, hwars afhandlande fördrar större insigter i Oeconomien och Philologien, samt andre wetenskaper. Än af en yngling med billighet kan wäntas. En mera sticketig hand borde framdeles, i anseende til ämnets nytta och gränslagenhet, anse mödan wärdt at stöda, fylla och rymda de så drägliga, med hwilka jag nu i hast nedgas afrita et stort stält, et digert ämne.

§. 2.

Oeconomimens Historie skall utan twiswel börja med Israelitiska eller Judiska nation; den äldsta af alla nationer, ty den är jämnåldrig med hellska naturen, och tillika den märkwärdigste, så wida den med naturens HErre stått i närmare gemenskap än någon annan; hwilket äfwen däraf kan skönjas, at Samme i alla Ewigket wärdade HErre behagat n-d äta sig, til denne nations Civila och Hus älsagar, i hwilka man således finner mycket, som i sin egentliga beskaffenhet är Gudomeligt. Kan då wi något förtigare stycke finnas i Hushållnings wetenskapen, än at i Historien om Israeliternas hushållning betrakta de grundsatser i denne wetenskap, dem Naturens HErre Sjelf behagat dels godkänna, dels och utstaka för den uråldriga nation, som Han til wärdmåde af en särdeles nåd och umärkt förlekt bewärdigat med namn af sin egitellet, sin egendoms folk? Judiska nationens Hushållning förjengar och at af oss kännas, så wida wi, utan kundskap

flinckap om des Oeconomie icke kunna förstå flere ställen i det Nya Testamentets skrifter, som peka på Hushållningen och lefnadsfättet i det gamla. Des utom kan ock den Judiska Hushållningen, i flera delar, tjena til et mönster för vår; och en Oeconom bör läsa gamla Testamentets skrifter, ej allenast i det hushoudämbudet, at såsom en Christen inhämta de Rundskaper som leda til sällhet efter detta lifwet, utan han bör ock anse en och annan af des Gudomeliga författare, och ibland dem iynnerhet *Moses*, såsom en Auctor *Classicus*, af hvilken han ofröst hemtar mera uplysning, och större ämnen til eftertänka i Nys Hushållningen, än af hefwe *Xenophon*, *Cato*, *Varro* och *Columella*.

Min tänka är dock eke at Judiska Hushållningen, ehuru i wijs: de ar Gudomelig, skal i de samma, wara en regla eller rätteindre för andra nationer; ty utom det, at den reit: lörige Theologien tydeligen wisar, at Judarnas borgelige lag ar icke förbinda oss; så finner man ock lätteligen, at vår Her: re ej eler ärnadit de Hushålls: lagar, hwilka han stiftade för Judarna, at andra nationer. Judiska lagarna woro i alla ting rättade efter Climated, Landes belägenhet, folkets tänkes: sätt lefnads: art och någre des gamle sedwanor, ja afwen: des hiertats hårdhet och fördomar; och efter desse omständighes: ter böra iwen andre anders Lagstiftare rätta sig, om deras Lagar stoka bliwa antagelige, och wärka folkets sällhet. I det warma Palästina war det ej en beswärade lag, som förböd uptända eld om Sabbaten; men huru swår och oläglig wore den icke i Finland, i anseende til våra wintrars köld och mör: ker? I et frugbart land som stod under Guds synnerliga och med underwärd beledsagade regeting, behöfde man ej frugta för hingers nöd, ehuru det war förbudit, at hwarje hunde ar så eller skära något, utan bore man det hette året förse sig med så stort förråd, at man därmed kunde lefwa intil det nionde, då man ärer seet så och förda. Men huru orimligt wore det icke, at i et annat land påbuda et dylikt Sabbats år?

I Judiska Riks Hushållningen war det ej någon skada, at Gud förbudit alt Cavalleri, hwilket det bärigiga Palästina, lika så litet kunde berjena sig af, och lika så wäl umbära, som de äfwen så bergiga Sveitz i våra tider. Men em et sådant förbud skulle sträckas til andra Länder i Europa, huru snart blesse icke Europas frihet och jämnwigt nedtrampad och dödad, af det land, som då icke gjorde sig samwete wid, at använda både menniskor och hästar, til at förswara egne län-der och rättigheter, samt inkräkta andras?

§. 3.

Nu så wi gå närmare til wårt ämne, och wisa Judiska Oeconomimens särskildta beskaffenhet i särskildta tidehwarf.

I förstone war Hushållningen ganska enkel och enfaldig, samt fken, såsom alting är wid sin första födelse. Man bar all anledning at tro, det mennisko fl grets första Förfäder måtade sig med de frugter, dem jorden sjelf nont frammanstrade. Ekogens frugter och tallans watten woro deras råttan enda frälseligheter. Behofwet, nöden, eftertancken, menniskans omätteliga begär efter nöjen och ombyten, nyfikenheten, Stamfädernas långa ålder, och ofast en slum, eller en händelse alstrade sedan, sinaningem och efter hard, hwar chanda nya upptäcker och nya tillsatser i deras Hushållning. Oeconomien för sig dastoden måste då redan stigit til någon högd, eluru när fu skap om den samma är alldeles stillräckelig och nästan ing n.

Noach med sine söner begre första wer denes forskaper i Hushållningen, öfwer sefwä syndast de; och då han lärde sig brygga det stora skypet, hwarmed han segade i sefwä syndastoden, och i hwilket han blef lard at inqvartera alla natur-rens aster i djur riket, med hvars och ens särskilda föda och behofwer, så gjorde han utan twiswel stora framsteg i natur-rens och Hushållningens kunnedom.

Den Patriarchaliska lefnaden war dock ännu efter syndastoden nyfekt enkel, och hade med sig alla de nöjen och förmåner, dem

Den naturens enfold uplyst af friheten, och älskörd af ossu-
den, någonsin kan åstadkomma. Man förtade af och ann,
ifrån det ena stället, där betet för kreaturen minskade sig, till ett
annat, där naturen på någon tid icke betafat någon skatt åt
människan och hennes behofver. De myckna antal boskap,
trädor och trilmor, samt söner och döttrar, som af Moses
omtalas i Patriarchernas historia, vittnar om deras välmå-
ga och rikedom, samt en stor folkändogd, som redan gjordt
stora framsteg uti en af Oeconomimens största och inbringiga-
ste städer, nämligen Boskapskölden. (a) De öfrige delarne
i Oeconomien singo deras efterkommande en tid därfter nog
lära, sedan hvarjehanda oraker och öden påstöt deris bod-
lar i Egypten, där de i provinsen Gosen började med åker-
bruk och hvarjehanda andra arbeten. Deras hushållning
var då utan tvifvel den samma, som de öfrige Egyptiers,
af hvilka vi ännu hafva några så stora lämningar och min-
nesmärken, så att vår tids nationer, så uplyste och tågsne
de ock äro, dock ej en gång tyckas vara wärre att lifna, jag
må då ej, säga öfverräska dem. Om Israeliternas tillfränd och
hushållning i Egypten hafva vi föga någon annan särskild
underrättelse, än den, Egyptiska Oeconomimens historia, som nu
icke är wärre ännu, meddelar oss. Wigå då den förbi, och
fynde

- (a) Abraham måste hafva en stor myckenhet af boskap, efter det i 1 Mos.
13:6, heter, att han blef nödsakad att skilja sig ifrån sin broderson
Loth, emedan landet ej kunde fördraga: att de bodde tillhopa. Jacob
gjorde Esau en skänd af 580 kreatur 1. Mos. 32: 16. Att det ansågs
hederligt att födra boskap, ser man ibland annat där af, att den wäc-
kra Rachel gafs hufvud wall med sin faders hjord. 1. Mos. 29: 9.
I samma fördrättning finner man ock ofta Prinsar och Prinsessor so-
selsatte hos Homerus. Människorna sökte den tiden åran och nöjet uti
arbete och måttelighet; de hade ock föga tillräcklig stor rymnighet af det
nödvändiga, och ännu mindre förakt för det öfverflödiga; därför kan-
de ock ej sjukdomar eller döden öfverräska dem, förän de kunnit till-
räcklig bögen och gränsen af all salighet, nämligen den, att, såsom striftern
salar, vara mätte af ålder och lefwande.

Kunde och till det tidslifte i Judarnas Historia, då en miraculeus ledja af hwariehanda öden och underligheter, anteligen förde dem ur Egypten, gaf dem Moses till en Lagstiftare, och det wackra landet Palæstina till egendom och fri besittning. Om Hushållnings grunderna i detta tidewarf kunna wi hämta en rätteligen fullständig kunskap utur Moses skrifter, och det är dessa grundsatser, wi nu skola närmare afhandla, ty de woro de samme, som sedan för den öfriga tiden danade hela nationens stiel, Hushållning och seder, och woro et rätteshöfde för Judiska Republiken, så länge den warade.

§. 4

Mosis hufvudändamål war, såsom alla andra sunna Lagstiftares, at förskaffa sin nation, wälmåga, säkerhet och roa seder. Medlet till at winna det första ändamålet ansåg han Landbruket wara, till det andra, en stor folkskänning, och till det tredje, en afhöjning ifrån gemenskap och umgänge med andra fringliggande folkslag. Ifrån dessa grunder tyckas alla de Hushålls anstalter hänleda sig, hwilka Moses widtog till stadgande af sitt folks Hushållning.

Landbruket war af alla näringsfång det sunna, som Moses måst warderade och upmuntrade, och snart sagt det enda lefnads sätt, som hans lagar gynna och befordra. Dels därför, emedan förlofwade landets naturliga beskaffenhet måst kom öfwerens dermed, dels och i synnerhet at derigenom hindra, det Israeliterna icke måtte blifwa besittade med Hedningarnas afguder. Moses grundsatser war, at den wälmåga, som Landbruket gifwer, är i waraktigare, ofskyldigare och nyttigare, än den Handel, Handtwärk och andra näringsfång kunna förskaffa. At nu på det fräktigaste befordra Landbruket, så wille Moses, at hela Palæstina sedan det blefwe intagit, skulde delas i jämna delar emellan de ssegrande Israeliterna, så at hwar släkt, den Levitiska på wist sätt undantagen, finge sin urskilda del af jorden, hwilken

hvilken hwareken genom köp eller på annat sätt borde gå ifrån släkten. Hwar och en Israelit war således boren Herre til et wist jordstycke, som han då utan twiswel skötte och upodlade, med så mycket större nit och flit, som at han arbetade ej blott på egen, utan ock sina barns wiså och ewinnerliga egendom. Och ju mera en släkt eller stam utwidgade sig, desto större blef åhogan och möjeligheten, at til högsta bördighet och af kastning odla famillens arfwesjord. Men om någon blif bragt til den fattigdom och förlågenhet, at han nödgades sälja sin fastighet, så war i Moses Lagarstadgad, at den samme kunde ej allenast igenlösas och inbördas af släkten, utan ock at samme jord, wid det hwart femtionde år insfallande Jubel- eller Klang-året, skulle utan lösen gå tillbaka til sin förra ägare. (a) I denna omständighet war Judiska Riks-Hushållningen stild ifrån alla andra länders i werlden; men man måste tillika erkänna, at en sådan lag bidrog til landets säkerhet, frihet och wällnåga, mer än som någonsin kan beskrivas.

Den första nyttan af en sådan äkerbrüks-Lag, war, at en förmögen medborgare, genom Köpande af många och stora fastigheter, ej kunde blifwa förmycket rik eller förmycket mäktig uti samhället, och så medelst förstöra dess frihet och den jämnlighet, som är själen och lifwet af et fritt samhälle. Mycket stora fastigheter och rikedomar, som äro modren til ypighet, och det henne medföljande förbår, kunde då ej samlas på en hand och hos en enda medborgare; en olågenhet, som i flere Riken och i flere tider varit nära at wärka allmän undergång, om ej reductioner emellankommit. Latifundia perdidere rempublicam, war en allmän klågs-wisa i Rom, sedan dess medborgare ej mera nöge sig hwar och en med sin agellus, utan förskaffade sig stora gods och fastigheter. 2:o Warade den omnämde förträffeliga lagen, at ingen Israelit kunde föddas arm eller fattig; om han ock haft de flösakigaste föräldrar, så föddes han dock med den rättighet, at på Jubel-

året så igen sin arfwe jord. Därföre kunde och Moses i sin
 Femte Boks 15: 4. säga: Ålsingen fattig skal wara bland
 eder. För det 30 följde här af, at ingen för fattigdem utflytta-
 de ifrån sit Fädernesland; utan fast mer 40 besänjad: folk-
 fördörningen genom en sådan lag, som gaf hwarje medborgare
 sin egen jordtörfta, ty MONTESQVIEUS sats är grundad:
partout ou il se trouve une place, ou deux personnes peuvent
vivre commodement, il se fait un mariage. (b) 5:0 war af
 denne dråpeliga lag den nyttan, at landet blef bättre updeladt
 och bragt til större frugbarhet, då det war delt i mindre sty-
 ken, som en hwar husfader sjelf kunde medhjupa at odla, och
 på hwilken del han utan twiswel satteet slags pretium affectio-
 nis, då han ända ifrån de späda ste åren lärte anse den samma
 såsom sin tilhörighet och arfwelätt. Däremot ser man stora
 gods och fastigheter, som nödvändigt måste flötas genom Land-
 bönder och arendatorer blifwa illa hårdade, samt alltid i sin
 mån vänta mindre, än små hemman, dem Bond n eller jord-
 ägaren sjelf bebor. Hårtill bör än 6:0 läggas den nyttan at
 denne äkerbruks lag war den kraftigaste driffjäder til en uprikt-
 tig kärlek för Fädernes-landet, ty hwar och en medborgare
 stridde pro aris & focis, och för en egendom, som han må-
 te wara så mycket månare om at förswara, som at han uti
 oroliga tider ej kunde förwandla den i respenningar. För at med
 dem förfoga sig til et annat land, at där fästa sina bopålar
 och utropa: patria, ubi bene est. (c)

Huru heberligt det war hos Judarna at sköta landbru-
 ket, ses af flere exempel i Skriften. (d) Alla Israéliter woro
 ro och Landbrukare: ibland dem funnos söga några Handwer-
 rare eller Handelsmän, och ehuru de hade städer, så war dock
 nästan ingen skilnad emellan Lands och stadsmanna våring r,
 in deras städer woro endast store byar, omgifne med en mur,
 för större säkerhet emot anfall af röfware, hwilka både den
 tiden, och äfwen ännu, uti de Asiatiske länderna, utgöra lifasom

et egit stånd (c) Stadsboerne födde sig afwen som Landman-
nen af Landbruket, hwarjämte de ock kunde i någon mån ibe-
fa någon inwärtres eller inrikes Handel.

(a) Se 3. Mos. B. 25: Capit.

(b) Montesquieu de l' esprit des loix chapitre 10: livre 22: Tom. 3.

(c) Se här om ytterligare Joh. D. Michaëlis Mosaische recht, Theil. 2:
pag. 28: 29, 30.

(d) Gideon tröstade sjelf sit hwete, då en Ängel förkunnade honom att
han skulle frälsta folket Rom. B. 6: 11. Konung Saul, lik därtim-
nan de Chinesiske Kelsare plögde sjelf med orar, 1 Sam. B. 11: 5.
Elisa plögde med tåls par orar då han blef kallad til Prophet
1. Konung. B. 19: 19. Flera exempel at förtiga.

(e) Se Joh. D. Michaëlis Mosaische Recht 1. Theil pag. 202:

§. 5.

Äkerbruket kan alldrig drifwas till någon högd, om man
icke tillika wintlägger sig om boskaps-skötsel. Detta närings-
sång stöttes af Israeliterna och Judarna med största flit och
största framgång, och det så mycket mera, som at de hade fritt
tillsäls, til et godt och ynnigt bete uti landets allmänningar,
och deras Climat desuom gynnade detta närings-
sång ganska mycket, i det de icke behöfde wara omtänke uppå me-
ken winterföda.

Men det som mer än mycket befördrade detta angenäma
äktande och ursprungeliga närings-sång, war sjelfwa Religion,
som wid mångahanda tillfällen förestref, at kreatur skulle offras
Gudi. Ho ansåg då icke boskapen för något särdeles wigtigt
och betydande, at jag ej må säga heligt föremål, med hwilken
man ej allenast kunde försöna det högsta Wäsendet, utan
ock winna dess nåd, och ynnest? Huru lärer då icke hwar och

en hofwa råttat, at kunna offra på HErrans altare de frödigaste, fetaste och wackraste Creatur? Huru mon lærer man då icke warit, at kunna i så det bästa sättet upföda de samma? och hwad heder war det icke då, at lägga hand wid deras förfärd?

Ingen upmuntran är i våra tider möjlig at påsinna, som sika å mycket kunde befrämja detta i högsta måtto nyttiga närings säng, som denne Judarnas Religion. Göga lærer och derföre någon nation finnas, eller h swa funnits, (a), som hunnit längre än Judarna i Boskaps-förfärd. Man finner, at på en enda Påska-högtid blifwit offrade ändå til 256500 Creatur, (b) och mångestädes i gamla Testamentis skrifter talas om stora boskaps-hjordar. Därigenom brage och många sig til en rikedom, hwilken för oss, som tro, at intet annat än handel kan förskaffa stora rikedomar, är ganska förundrans wärd. Då David war med sin krigs-Här i Mahanaim, funnos där trene i sanning swära rike och utmärckt Patriotiske medborgare, hwilka nästan enstamme bidrogo til at underhålla hela Hans Krigs-Här. SOBI Nahas son, MACHIR Amiels son och BARSILAI en Gileadit, wore deras namn, (c) hwilka både såsom hushållare och Patrioter förtiena at uptefnas i Oeconomimens Historia, och at hafwa et öddeligt minne ibland isoga och dygdige menniskor.

-
- (a) Egyptierna, i hwilkas seder och Hushållning är så mycket likhet med Judarnas, wore nästan de enda, hwilka hunnit til en lika högd som Judarna i Boskaps-förfärd, ledde därtill äfwen af Religions principer. Dren Apis war deras Gud, Ben Mnevis deras Gudinna. Hwad obestrideligen stor upmuntran seel icke Boskaps-förfärd och följakteligen äfwen återbruket därigenom? och mon icke en sådan Religion bör kallat mera politisk än orimelig?

- (b) Se Theolog. Doct. och Dom-Prob. Sven Baelters Wärs HErras och
Frälsares Jesu Christi Historia, 3dje bok: 1, Capit. pag. 148.
(c) Se 2. Sam. Boks 17: v. 27, 28, 29.

§. 6.

De rena och enkla grundsatser, af hvilka Israeliterna led-
des i sin Hushållning, kunde ej annat än alstra en stor och
lyckelig folkmånga. Om den sammans tillväxt visar sig och
MOSES i sine lagar gansta angelägen. Genom dem dels in-
plantade han, dels stärkte han hos Israels Barn den tankan,
at det hederligaste medel at ernd obödelighet, war, at hafwa
många barn. At dö och icke hafwa någon offomma ansågs där-
före wara ej allenast beträffligt utan och på wist sätt skam-
ligt och öfsligt. På famillernas Stamtaflor, hvilka med mercken nitta
hibehöllas hos Judarna, antecknades gemenligen irga andra, än
de som lämnadt barn efter sig. Här af hände, at det ogifra
stående alltid ansågs för nestligt och förhåteligt; och at en
Judisk fru, hwilken naturen heter gäfwan at wara frugtsam,
war i stånd at öfwerwinna en så grym, en så svart böjelse
som hellska svartjulan, i det hon anmodade sin man, at med
hennes tjenstepiga sammanasta barn, hwilka hon sedan, genom
adoption, erkände för sina egne, för at således äminstane til
namn t wara och heta moder. Ed t. exempel, at förtiga andra
gjorde Rachel, hwilken, då hon såg at hon ej war frugtsam
ropade til sin Jacob, med ord, som utmärkte en häftig rörelse:
Skaffa mig och barn, eljest döer jag; men hon stillar dock
sin wäde och säger strept därpå: Si där är min tjenstepiga
Bilha, lägg dig när henne, at hon må föda i mit sköt, och
jag warder dock upbyggd genom henne. (a) Den point d'honneur,
som herrskade hos Israeliterna at weta nödwardigt hafwa barn,
gjorde och, at Jephthas dotter, som genom sin Faders oberäk-
samma löfte, efter de bästa och flästa Philologers tancka, skul-
le blifwa en beständig Prästinna eller Nunna wid templet, eller

Tobenaflet, begärde först af sin Fader två män: der, at få med sina leksistrar begråta sin Jungfrudom, hvilket hon olyckligtvis nödg. des bewara til sin lefnads slut, och då plötsligen offera den åt döden. (b)

Föloden af dessa grundsatser war en stor och lyckelig folkemängd, så aldeles at de bästa Philologer och Oeconomer hafva nästan swårt, at i det lilla landet Palæstina inqvartera en så talrik folkemängd, som den Israelitiska efter Skriftens utsago befinnes hafva varit.

(a) 1. Mos. 30: v. 1, och 3.

(b) Dom. Bok. 11: v. 37: Men den Franska Abboten Claude FLEURY uti sin afhandling kallad *les mœurs des Israélites*, som äfven är på Swenska öfversatt, felar då han därpå gör den slutsats: Jungfrudom ansedd som en dygd, wiste man då ännu litet af; man såg ej därwid annat än ofruktsamheten. Ingen nation har mera fatt wårde på hyfheten och Jungfrudomen än Judarna. Se 5. Mos. 22: v. 13-21. Därföre war och population, denne rikens grundwal och styrka, så stor inmen denna nation. Ty det är et Axiom i Oeconomia publica: *La continence publique est naturellement jointe à la propagation de l'espèce.* MONTESQUIEU de l'esprit des loix, Tom. 3: livr. 23, chap. 2.

§. 7.

At befåmja Handelen, som är wår tids Niss Hushållares ögnasten, tyckes ei hafwa warit MOSIS å d. mål. Han hade gjort hwar och en Medborgare så Etads som Landsbon til en Åkerman; han hade och förbudt at taga ränta eller interesse, hwarföretan utrikes handel föga kan drifwas, ty lifwet och själen i den samma er Crediten, och Creditens lif är Interesseset. MOSES wille bibehålla rena seder hos sitt folk, dem handelen med utlånsta ofta smittar; han wille at folk

Fet skulle finna sin fulla sällhet inom sitt eget land, och ej läskas därifrån genom utrikes handel; men en Handelsman är en Cosmopolit, som kan finna wälmågan allestädes, och flytta sig och sitt capital när han vill ifrånlandet; men Hærmannen icke så; Handelen skulle desutom inbringe uti landet öfverflöd och yppighet och med d'ra utlände andra laster, dem MOSES ville förbygga. Palästina war och i grannskap med de Sidonier och Tyrier, hwilka woro ganska mångt handlande folkslag, som på samma sätt som Europeerna äro hos Chinesaren, woro afhängare af Palästinas naturliga producter, och förskaffade dem de så retour-waror, som de kunde betafska: Skulle nu MOSES mycket befärma Handelen, så hade han satt dessa Palästinas mågiga grannar i beständigt harnest emot Israeliterna; men MOSES, älskare af fredliga idrotter, ville tvärtem förekomma alla ännan och frön til oymighet och krig, som han ville wara den största Lands-plåga, hwarmed en wred Himmel någonsin kan hemföka ett folkslag.

§. 8.

Äf att det anförda finnes nogsam, hureledes MOSES ville genom sine lagar göra Israelitiska folket til en mera instränkt, och mindre utswäfwande, til en mera wälmående, och mindre rik, samt til en mera dygbig än lyfande nation.

Men dessa förträffelige grundsatser blefwo snart nog förgätna. Konunga Regimentet åtföljde en mera yppig och losande lefnad som ärer nödvändigt påkallade och upmuntrade Handelen och handelsbögerne. Til prof af den förras rikwärdi dessa tider kan anföras, at handeln allena på Ophir gaf en så stor inbring, at 3000 Talentier i guld, som är efter PRIDEAUX räkning uti Engelska penning 21 millioner 600000 pund Sterling; uti Swenskt mynt öfwer 260 millioner daler Silfwer.

werment. Skänktes af David til Tempelens byggande, förutän 7000 Talenter fint silfwer, som är något mer än 16 millioner daler Sil wermynt; (a) och Konung Salomo want genom sin handel på Ophir ei dast uti en resa Fyrahundrade Femtio Talenter guld (2. Cron. 8: 18.) som uti Engelska penningar utgöra Tre millioner, 240,000 Pund Sterling. (b) Et stort wedersmåle åter af de senares eller Handelslögdernas flor i Palæstina, war Jerusalems Tempel, där künsten, pragten och sielfwa Gudomligheten synes hafwa nedlagt dyrbarare och heligare smycken, än något Tempel någonsin ägt, eller äga kan.

(a) Se Lands H. Theodor ANKARKRONAS tal i Wetenskaps Academien hållit år 1744 sid. 10. Om förbindelsen emellan Landbruk, Manufacturer, Handel och Sjöfart.

(b) Enligt samma PRIDEAUX uträkning uti dess The old and new Testament connected &c. p. 6.

